

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, МЕНЕДЖМЕНТУ ТА
АДМІНІСТРУВАННЯ**

Антикризове управління як складова організаційного розвитку на
підприємстві

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконала: студентка IV курсу

Спеціальності 073 Менеджмент

Освітньо-професійної (наукової)
програми бакалаврського рівня вищої
освіти

Риженко Олександра Сергіївна

Керівник: кандидатка економічних
наук, доцент Адвокатова Н.О.

Рецензент директор ТОВ "Моноліт-ВВ"

Мунтян В.М.,

(наук .ступінь, вчене звання, П.І.Б.)

Івано-Франківськ, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	5
1.1 Поняття та ознаки антикризового управління підприємством.....	5
1.2 Банкрутство підприємств: підстави, ознаки.....	10
1.3. Методичні підходи до діагностики антикризового управління підприємством.....	14
1.4 Проблеми банкрутств в Україні: причини та наслідки.....	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА.....	19
2.1 Аналіз фінансового- господарської діяльності ПАТ «Фармак».....	19
2.2 Аналіз фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності ПАТ «Фармак».....	22
2.3 Аналіз та прогнозування ймовірності банкрутства ПАТ «Фармак».....	28
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ПІДПРИЄМСТВА.....	40
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	48
ДОДАТКИ.....	52

ВСТУП

Актуальність теми. Внутрішнє економічне середовище країни дуже чутливе до негативних макроекономічних тенденцій, які можуть призвести до фінансово-економічної кризи. Ця криза має безпосередні наслідки для основних учасників економічних відносин, таких як підприємства.

Для належного державного регулювання у відповідній сфері необхідний механізм врегулювання відносин між учасниками, що займаються господарською діяльністю і можуть стати неплатоспроможними. Однак, ефективність такого механізму залежить від його рівня розвиненості, що визначає рівень задоволення вимог кредиторів та потреб боржника в справедливому вирішенні проблемної ситуації. В Україні сьогодні одна з найбільш важливих проблем економіки - банкрутство підприємств. Це небажана ситуація, оскільки призводить до недоотримання бюджетом податків та зменшення кількості робочих місць, що в свою чергу призводить до зменшення доходів працівників. Тому процедуру банкрутства потрібно уникати. Для цього необхідно вивчати різні методи передбачення ймовірності банкрутства, виявлення кризових ознак на підприємстві та приймати ефективні заходи для покращення фінансового стану підприємства. Це є важливим елементом фінансової діяльності підприємства.

Ціла низка зарубіжних та вітчизняних дослідників та вчених-економістів присвятили свої праці визначенню інституту банкрутства в Україні, серед яких:

Бланк І. А.[2], Боронос, В.Г.[3], Гега П.Т. [6], Головач К. С. [7], Градова А. П. [8], Карпенко Г.В. [9], , Кузнецова Г.В. [14], , Марцин В.С. [17], Матвійчук А.В. [18], Мошенський С.З. [20], , Плаксюк О.Ф. [24],

Погребняк А. Ю. [25], Слав`юк, Р. А. [30], Таранюк К.М. [32], Тютюнник Ю. М. [34], Філімоненков О.С. [38] та інші.

Метою дослідження є вивчення антикризового управління, як складової організаційного розвитку на підприємстві.

Завданнями дипломної роботи є:

Зознайомитись з поняттям та ознаками антикризового управління підприємством;

Здослідити банкрутство підприємств: підстави, ознаки;

– визначити методичні підходи до діагностики антикризового управління підприємством;

– визначити проблеми банкрутств в Україні: причини та наслідки;

– здійснити аналіз фінансово-господарської діяльності ПАТ «Фармак»;

– здійснити аналіз фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності ПАТ «Фармак»;

– здійснити аналіз та прогнозування ймовірності банкрутства ПАТ «Фармак»;

– визначити шляхи покращення фінансово-господарської діяльності ПАТ «Фармак»;

– здійснити комплексну оцінку підприємства.

Об'єкт дослідження: процес антикризового управління ПАТ «Фармак».

Предмет дослідження: теоретичні, методологічні та практичні підходи до антикризового управління підприємством.

Методи дослідження: аналізу, синтезу, індукції, дедукції, методи порівняльного аналізу, статистико-економічні методи, методи фінансово-економічного аналізу, графічний, монографічний.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати наукового дослідження, включаючи теоретичні положення та

висновки про стандарти антикризового управління підприємств, можуть бути застосовані в реальній економічній діяльності для покращення фінансово-господарської діяльності підприємств України.

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

1.1 Поняття та ознаки антикризового управління підприємством

Україна знаходиться в нестабільному соціально-економічному становищі зі значною несподіваністю та змінністю. Російсько-українська війна має негативний вплив на багато підприємств, що призводить до переміщення їх місць розташування, погіршення умов постачання сировини та ускладнення процесу реалізації продукції. Організація ефективної системи антикризового управління стає важливим завданням для підприємств.

Невизначеність є характерною рисою сучасного суспільства, тому будь-який суб'єкт господарської діяльності повинен стикатися з різними ризиками, які можуть призвести до кризової ситуації в діяльності підприємства. Питання антикризового управління є актуальним для забезпечення успішної фінансово-господарської діяльності підприємств в умовах невизначеності та ризиків.

Умови господарювання завжди нестабільні, і суб'єкти господарювання зіштовхуються з непередбачуваними наслідками своїх управлінських рішень і змінами в оточуючому середовищі. Інформація про можливі наслідки дій та змін в середовищі є надзвичайно важливою для успішної діяльності підприємства. Антикризове управління є широко використовуваним методом менеджменту, який забезпечує зменшення впливу ризиків на діяльність підприємства та розробку стратегій ризик-менеджменту для запобігання банкрутства. Використання ефективних

методів антикризового управління дозволяє мінімізувати негативні наслідки кризових ситуацій на господарську діяльність підприємства.

Аналіз технології антикризового управління організації повинен бути проведений з урахуванням конкретної ситуації та в різних напрямках, за різними методиками. Для цього необхідно оцінювати виробничі технології, персонал, фінансовий стан організації, інформаційне забезпечення, організацію управління, правове поле, суспільні відносини, безпеку та ризики, економічну ситуацію та тенденції ринку.

«Аналіз фінансового стану повинен проводитися на підприємстві постійно, в поточному режимі. На його результатах слід будувати вибір стратегії і організацію управління. Фінансовий стан виявляється за допомогою системи показників, що відображають наявність, розміщення, використання, рух ресурсів підприємства в грошовому вимірі, і формується під впливом багатьох чинників. Основними напрямками аналізу фінансового стану є» [1]:

- аналіз динаміки складу і структури майна організації;
- оцінка руху джерел фінансування;
- аналіз стану запасів і витрат;
- аналіз фінансових коефіцієнтів.

«Необхідним елементом у механізмі антикризового управління є організаційні перетворення – зміни в організації, які сприяють новому, як правило, ефективному способу дій» [3].

За оцінками закордонних авторів, перетворення бізнесу – це організоване перепроєктування генетичної архітектури організації, яке досягається в результаті одночасної роботи за чотирма напрямками (елементами): рефреймінг, реструктуризація, пожвавлення (ревіталізація) й оновлення.

Сучасні форми перетворень наведені в табл. 1. 1

Таблиця 1.1

Сучасні форми перетворень та їх характеристика

Перетворення	Характеристика
Реструктуризація	Зміна виробничих структур, у тому числі заміна і модернізація устаткування, раціоналізація ієрархії управління, систем обробки інформації
Переорієнтація	Зміна профілю продукції та послуг відповідно до вимог ринку або зміни суспільних умов
Оновлення	Перетворення в сфері стилів керівництва, поведінки керівників. Сюди належить делегування відповідальності, розширення прав структурних ланок та окремих працівників, стимулювання творчої діяльності та ін.
Переоцінка цінностей	Зміни в системі цінностей підприємства, його ідеології, підприємницькій культурі, соціальних проблемах

Джерело : [1]

Реорганізація організації - це не лише внутрішня перебудова, але й можливість зміни її структури та статусу за допомогою об'єднання, розділення, поглинання тощо. Іноді здається, що реорганізація і петчинг означають одне й те саме. Однак, прихильники петчингу бачать організаційну структуру як щось тимчасове, тоді як традиційний підхід вважає її стабільною. В процесі аналізу реорганізації слід звернути увагу на різні аспекти, такі як виробничі процеси, персонал, фінансовий стан організації, інформаційне забезпечення, управління, правові аспекти, громадські відносини, ризики, стан ринку та інші. (табл.1.2).

«Петчинг – це стратегічний процес, за допомогою якого керівники підприємства постійно перетворюють організаційні одиниці відповідно до динаміки ринкової кон'юнктури. Він може набувати форми об'єднання, додавання, дроблення, переорієнтації бізнесу або виключення окремих його елементів. При відносно стабільній кон'юнктурі петчинг не

настільки необхідний, але в умовах нестабільного ринку набуває життєво важливого значення. Він дозволяє керівникам організації акцентувати увагу на багатообіцяючих можливостях, не витрачаючи сил на менш перспективні напрями» [36]. Для цього надзвичайно важливими і корисними мають бути рекомендації, що ґрунтуються на виваженому дослідженні тенденцій у функціонуванні підприємства, про які йшла мова вище.

«Антикризове управління підприємством також буде більш стабільним, якщо підвищити гнучкість системи управління, технології виробництва, його виробничого потенціалу, організаційного розвитку підприємства та його персоналу. У цих умовах організація швидше пристосовується до будь-яких соціальних, політичних, економічних та інших загроз зовнішнього і внутрішнього середовищ і підвищить свою стійкість і конкурентоспроможність» [26].

Таблиця 1.2

Основні характеристики реорганізації та петчингу

Характеристика	Реорганізація	Петчинг
Роль змін	Зміни як оборонна реакція	Зміни як попереджуючий засіб
Масштаб змін	Зміни мають всеосяжний характер	Зміни здебільшого невеликі, деякі – середнього масштабу, дуже рідко – великі
Частота змін	Зміни відбуваються рідко	Зміни відбуваються постійно
Формалізація	Кожна зміна унікальна	Зміна є стандартною процедурою і регулюється встановленими правилами
Мета змін	Коректувати напрями діяльності компанії	Коректувати напрями діяльності компанії і розмір її структурних підрозділів
Продовження таблиці 1.2.		

Система показників	Докладні дані збираються тільки для окремих випадків реорганізацій	Постійно відстежуються докладні показники діяльності модульних підрозділів
Оплата праці	Не має значення	Порівняння у всіх підрозділах компанії

Джерело : [34]

«Наслідками кризи на підприємстві можуть бути банкрутство та ліквідація, необхідно розглядати процес виникнення кризових явищ, як послідовний процес за рахунок виникнення збою: виробничого (простої обладнання, відсутність електроенергії та ін.); роботи персоналу (страйки, невчасні виплати заробітної плати, внутрішні конфлікти та ін.); управлінського (неефективна робота менеджерського складу, відсутність системи мотивації та ін.); маркетингового (відсутність аналізу конкурентів, аналізу ринку споживачів та ін.); інноваційного (застарілі технології та обладнання, продукція, що не має переваг на ринку та ін.); інвестиційного (відсутність внутрішніх та зовнішніх інвестицій, «нездоровий» інвестиційний клімат та ін.); та інші. Появленню системної кризи підприємства передують окремі кризові явища, що утворюють стратегічну кризу, тактичну кризу й кризу забезпеченості» [14, с. 313].

«Під стратегічною кризою розуміють незапланований процес погіршення стану підприємства в умовах обмеження можливостей впливу з наслідками, які призводять до використання стратегічного потенціалу та втрати доцільності подальшого існування підприємства з незмінною місією, цілями, напрямками діяльності та підприємницьким потенціалом. Під тактичною кризою розуміють скорочення масштабів діяльності; зниження частки на ринку; скорочення прибутків; зниження кількості персоналу тощо» [14, с. 316].

Антикризове управління покликане допомогти підприємству зберегти його стійкість і конкурентоспроможність на ринку у складних умовах зовнішнього та внутрішнього середовища. Це досягається

застосуванням ефективних управлінських інструментів для подолання тимчасових фінансових проблем та розробки стратегій розвитку, які враховують змінні умови зовнішнього середовища.

1.2 Банкрутство підприємств: підстави, ознаки

«Банкрутство це фактор, який забезпечує виокремлення з економіки неефективних та збиткових підприємств, залишаючи найбільш конкурентоспроможних суб'єктів господарювання; а з іншої сторони – загроза банкрутства – це поштовх до пошуків і застосування на підприємстві новітніх та найефективніших методів планування, організації та управління процесами» [13, с.408]

«Уникнення банкрутства та своєчасність виявлення загроз фінансовій безпеці можливі за допомогою постійного моніторингу фінансової діяльності. Передбачення загроз кризового стану діяльності спрямоване перш за все на систематичне дослідження фінансового стану об'єкту господарювання. У практиці розвитку країн з ринковою економікою банкрутство виступає як механізм регулювання та саморегулювання економіки або передусім дотримання виконання зобов'язань. Як економічне явище банкрутство безпосередньо пов'язане зі зниженням ефективності діяльності» [22, с.11-15].

«Основними видами у різних авторів можна виділити такі, що частіше повторюються, а саме навмисне, яке може трактувати як навмисне приховування ознак кризи або навмисне доведення до кризового стану і як наслідок впровадження процедури банкрутства» [41].

Щоб зрозуміти, що таке банкрутство та які види банкрутства існують, необхідно провести додаткове дослідження цієї проблеми. Аналіз джерел дозволив визначити, що таке банкрутство, а також узагальнити різні класифікації його видів. Запропоновано підхід, який дозволяє спростити

визначення різних видів банкрутства, оскільки їх наслідки є загалом однаковими в рамках процедури банкрутства. Існує певна методика аналізу ознак доведення до банкрутства, яка подана у таблиці 1.3

Таблиця 1.3

Методика аналізу ознак доведення до банкрутства

Перелік аналітичних процедур	Джерела аналізу	Методика
Визначення критерію відбору значних сум кредиторської заборгованості	Фінансова звітність	Розрахунок
Формування реєстру значних сум кредиторської заборгованості: <ul style="list-style-type: none"> - що існували на початок періоду; - що існували на кінець періоду; - що виникли в цьому періоді та не увійшли в залишки 	Оборотно-сальдові відомості по рахунках кредиторської заборгованості	Розрахунок, аналіз, порівняння
Перевірка відібраних сум кредиторської заборгованості за напрямками: <ul style="list-style-type: none"> - наявність договорів з постачальниками; - правильність документального оформлення заборгованості; - перевірка фактів здійснення операцій, в результаті яких виникає кредиторська заборгованість (якщо це можливо); - повнота і своєчасність розрахунків з постачальниками 	Договори з постачальниками, рахунки, накладні, товарно транспортні накладні, акти приймання-передачі, відомості інвентаризації, відомості про надходження та рух товарів, платіжні доручення, банківські виписки	Нормативно-правова перевірка, документальна перевірка, спостереження, арифметична перевірка, логічна перевірка
Скерування запитів постачальникам щодо підтвердження заборгованості та аналіз отриманих відповідей	Відповіді на запити щодо підтвердження сум кредиторської заборгованості	Порівняння, арифметична перевірка, логічна перевірка

<p>Аналіз договорів та результатів здійснених операцій, за якими виникли значні суми заборгованості щодо:</p> <ul style="list-style-type: none"> - відношення до господарської діяльності; - взаємної вигідності умов; - відповідності цін ринковим цінам 	<p>Статут, перелік видів економічної діяльності, аналітична інформація про доходи та витрати, пов'язані з операціями, інформація із зовнішніх джерел про ринкові ціни</p>	<p>Нормативно-правова перевірка, документальна перевірка, логічна перевірка, порівняння</p>
<p>Аналіз впливу значних сум заборгованості на фінансовий стан</p>	<p>Фінансова звітність, реєстр значних сум кредиторської заборгованості</p>	<p>Розрахунок аналітичних показників</p>

Джерело: [41]

На Рис.1.1 наведено головні ознаки банкрутства (неплатоспроможності):

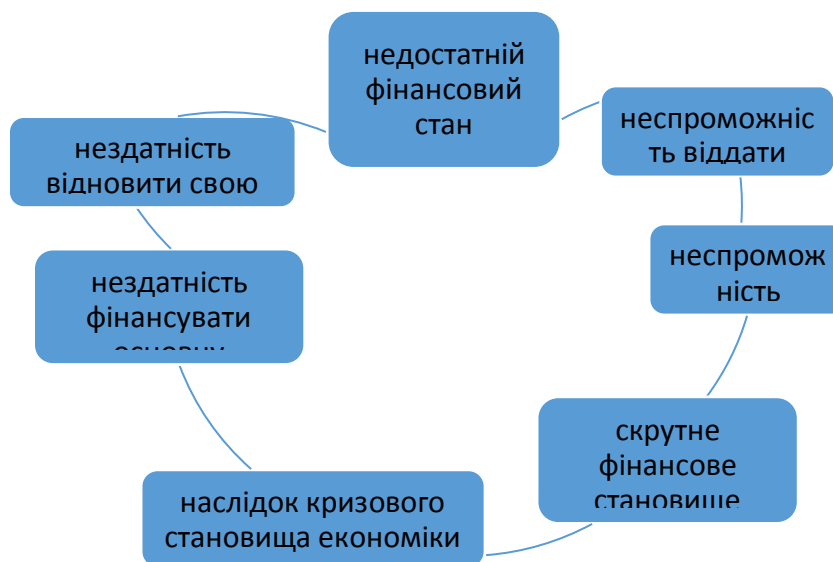

Рис.1.1. Головні ознаки банкрутства

Джерело: з використанням [6]

«Негативні тенденції діяльності підприємства знаходять своє кількісне та якісне вираження в обліковій та звітній документації. Великі обсяги та різноманітність облікових даних, а також ретроспективний

характер звітності не сприяють своєчасному виявленню кризових явищ. Оцінювання погіршення фінансового стану можна здійснити застосовуючи сучасну методологію аналізу»[19].

«Поглиблений аналіз фінансового стану неплатоспроможного підприємства може здійснюватись аудитором як окрема послуга, а також як складова аудиту діяльності у процесі банкрутства. Оскільки порядок проведення аналізу чітко регламентований, доцільно дослідити зміст Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства та проаналізувати особливості його застосування»[19].

«Аналіз ознак фіктивного банкрутства здійснюється на підставі коефіцієнта покриття та рентабельності продукції. Банкрутство визнається фіктивним, якщо керівництвом чи власниками підприємства подана заява до суду про неплатоспроможність, тоді як реально існувала можливість сплати кредиторської заборгованості. Якщо коефіцієнт покриття перевищує одиницю при нульовій або позитивній рентабельності, то це може свідчити про наявність ознак фіктивного банкрутства» [19].

Показники аналізу визначаються на дату порушення справи про банкрутство, а також на початок та кінець періоду, що аналізується (тобто на початок першого року та кінець другого року).

Для проведення аналізу прихованого банкрутства запропоновано певні показники, зокрема, щодо майна, дебіторської та кредиторської заборгованості, штрафів та пені, збитків, інвестицій, а також коефіцієнти ліквідності та кількість справ, розпочатих у суді, відповідачем за якими є підприємство, що підлягає аналізу.

«Як відомо, банкрутство підприємства не завжди означає припинення діяльності і ліквідацію суб'єкта господарювання. Можливим

є ситуація, коли втрата платоспроможності є тимчасовим явищем і може бути подолана засобами запобігання банкрутству, такими як санація та мирова угода» [27, с.21-25].

Існування великої кількості думок щодо визначення правильного трактування поняття «банкрутство» сприяє виникненню різних методів його діагностики. З проведеного дослідження можна зробити висновок, що банкрутство має як позитивні, так і негативні наслідки для підприємств, тому доцільно постійно здійснювати моніторинг ймовірності банкрутства підприємств, щоб уникнути негативних наслідків.

1.3 Методичні підходи до діагностики антикризового управління підприємством

В умовах становлення ринкової економіки в Україні, коли майже всі підприємства функціонують на межі банкрутства, вміння вчасно спрогнозувати банкрутство за допомогою проведення діагностики є однією з найважливіших складових науки виживання.

Відповідно до Л.О. Лігоненко, «діагностика антикризового управління підприємства – це система ретроспективного, операційного і перспективного цільового аналізу, спрямованого на виявлення ознак та оцінку загрози банкрутства, а також пошук можливостей її нейтралізації» [16, с. 165].

«Важливість діагностики антикризового управління підприємства полягає в тому, що саме її результати дають змогу визначити ступінь розвитку кризи, можливість запобігання банкрутству або час виникнення ситуації юридичного банкрутства та обґрунтувати заходи, необхідні для уникнення ліквідації шляхом проведення реструктуризації та санації підприємства» [2, с. 270].

«Значного розвитку концепція проведення діагностики антикризового управління підприємства набула в працях проф. І.О. Бланка, який залежно від цілей і методів здійснення діагностики запропонував поділити її на дві основні підсистеми: експрес-діагностики банкрутства та фундаментальної діагностики банкрутства» [2, с. 270].

«Експрес-діагностика передбачає систему регулярного оцінювання кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, що здійснюється на основі даних його фінансового обліку за стандартними алгоритмами аналізу» [2, с. 270].

«Проведення експрес-діагностики передбачає вжиття таких заходів:

- визначення об'єктів спостереження «кризового поля», які генерують загрозу банкрутства (тобто перелік фінансових показників, стан і динаміка яких підлягає спостереженню);
- формування системи індикаторів (тобто критичних значень визначених показників);
- проведення аналізу окремих аспектів діяльності підприємства з метою виявлення ознак банкрутства за стандартними методиками;
- отримання попереднього висновку стосовно загрози банкрутства на базі спеціально розроблених баз знань або ідентифікаційних таблиць стану суб'єкта господарювання» [2, с. 270].

«Фундаментальна діагностика антикризового управління підприємства визначається як продовження та поглиблення результатів експрес-діагностики. Вона передбачає вивчення масштабів загрози банкрутства підприємства на основі методів факторного аналізу та прогнозування» [2, с. 272].

«І.О. Бланк пропонує здійснювати фундаментальну діагностику таким чином: систематизація основних чинників, які спричинили загрозу банкрутства підприємства; проведення комплексного фундаментального

аналізу з використанням спеціальних методів оцінювання впливу окремих чинників; прогнозування подальшого розвитку кризового фінансового стану підприємства за негативного впливу окремих чинників; прогнозування здатності підприємства до нейтралізації загрози банкрутства за рахунок внутрішнього фінансового потенціалу; формування кінцевого висновку стосовно масштабів загрози банкрутства суб'єкта господарювання» [2, с. 272].

Вчасно проведена діагностика дає керівництву об'єктивну і повну інформацію для прийняття управлінських рішень щодо запобігання банкрутству.

1.4 Проблеми банкрутств в Україні: причини та наслідки

У зв'язку з нестабільним становищем економіки України, яке викликано політичними, соціальними та економічними факторами, виникає проблема ефективного управління кризовими підприємствами. Однією з головних задач є аналіз причин, які призводять до банкрутства підприємств, та визначення способів, які допоможуть уникнути ризиків банкрутства.

Причини виникнення фінансової кризи на підприємстві різні, однак визначальними є :

- політична та економічна нестабільність у державі;
- зниження обсягу виробництва, спричинене скороченням попиту споживачів на продукцію підприємства;
- зростання заборгованості постачальникам, банкам , держбюджету - невчасна виплата заробітної плати працівникам підприємства. - низький технічний рівень виробництва;
- неефективна інвестиційна політика.

«Першопричина банкрутства зароджується на стадії створення підприємства: неправильне визначення цілей та виробничого профілю підприємства, недостатньо кваліфікований адмінперсонал, неефективний маркетинг фірми, велика частка позикового капіталу, низька кваліфікація прийнятого на роботу персоналу (робітники, інженери, і т.д.) Статистика європейських та американських ринків свідчить, що із 100 % новостворених фірм лише 20 % продовжують своє існування після 3 років роботи. При цьому з цих 20 % після 5-8 років існування залишається знову лише 20 %. Якщо підрахувати загальний результат, то тільки 3 – 5 % фірм існують більше 9 – 11 років» [42].

Варто проаналізувати кількість збанкрутілих підприємств в Україні за останні роки. Показники в таблиці 1 наведені згідно з даними судової влади України щодо аналізу кількості справ про відновлення платоспроможності боржників або визнання їх банкрутом.

Таблиця 1.4

Аналіз кількості справ про відновлення платоспроможності боржників або визнання їх банкрутом

Період	Усього розглянуто справ	Темп приросту, %	Загальна кількість справ у яких винесено постанови про визнання банкрутом, у звітному періоді	Темп приросту, %
2019	20410	-	13854	-
2020	17660	-15,57	12008	-15,27
2021	14450	-22,21	9713	-23,63
2022	14150	-2,12	10565	8,06

Джерело: з використанням [40]

Під час аналізу таблиці можна зрозуміти, що кількість розглянутих випадків банкрутства зменшувалась з часом. Кількість підприємств, які були визнані банкрутами, також зменшувалась, з 12008 підприємств у 2020 році до 9713 підприємств у 2021 році. Але в 2022 році відбулась

негативна зміна, кількість банкрутств зросла до 10565 підприємств з 14150 розглянутих справ.

«У кризовій фінансовій ситуації конкретні шляхи виходу залежать від причин неплатоспроможності. До найефективніших першочергових заходів поліпшення ліквідності активів відносяться: реалізація основних фондів, які безпосередньо не використовуються в процесі виробництва продукції підприємства, використання зворотного лізингу, стягнення та рефінансування дебіторської заборгованості, раціональне використання основних фондів» [24, с.37]. Отже, на основі матеріалу проведеного дослідження, можна зробити висновок, що для ефективного функціонування та мінімізації загроз банкрутства на підприємстві має функціонувати система антикризового управління, постійний моніторинг фінансового стану підприємства, встановлення потенційних загроз та пріоритетів подальшого розвитку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА

2.1 Аналіз фінансового- господарської діяльності ПАТ «Фармак»

«Фармак - велика фармацевтична компанія яка виробляє на території України різні лікувальні препарати. Майже століття компанія «Фармак» працює задля здоров'я та добробуту людей. Продуктовий портфель компанії налічує понад 350 номенклатурних позицій. Щороку компанія освоює та виводить на ринок близько 20 нових продуктів. Одинадцять препаратів виробництва «Фармак» реалізуються в країні Євросоюзу»[15, с.372].

Основні види діяльності ПАТ «Фармак» є: виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів; оптова торгівля фармацевтичними товарами; роздрібна торгівля фармацевтичними товарами в спеціалізованих магазинах.

«Продуктовий портфель ПАТ «Фармак» покриває широкий перелік терапевтичних груп, але компанія фокусується на шістьох основних групах лікарських засобів, а саме: протизастудні засоби (25,1% загальних продажів за 2016 рік), кардіологічний портфель (12,3%), неврологічний портфель (11,9%), ендокринологічний портфель (11,2%), гастроентерологічний портфель (9,5%), ортопедія та ревматологія (7,3%)» [23]

Розглянемо основні показники діяльності та аналіз складу майна ПАТ «Фармак» (див.таб.2.1, таб.2.2)

Таблиця 2.1

Основні показники діяльності ПАТ «Фармак»

Показники	Роки			Абсолютне відхилення 2022		Відносне відхилення 2022 р.	
	2020	2021	2022	до 2021	до 2020	до 2021	до 2020
ПАТ «Фармак»							
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	94262 9	12706 43	15256 95	25505 2	58306 6	120,07 %	161,86 %
Чистий дохід	91753 9	12300 01	14772 05	24720 4	55966 6	120,10 %	161,00 %
Собівартість реалізованої продукції	40353 4	486119	627847	14172 8	22431 3	129,16 %	155,59 %
Витрати на збут	14457 0	220923	267623	46700	12305 3	121,14 %	185,12 %
Адміністративні витрати	56623	86072	110518	24446	53895	128,40 %	195,18 %
Інші операційні витрати	12008 1	201812	198492	-3320	78411	98,35 %	165,30 %
Валовий прибуток	51400 5	743882	849358	10547 6	33535 3	114,18 %	165,24 %
Чистий прибуток	13695 8	207589	247036	39447	11007 8	119,00 %	180,37 %
Довгострокові фінансові інвестиції	4812	10106	7201	-2905	2389	71,25 %	149,65 %

Джерело: [18]

«Частка оборотних активів у майні підприємства щороку знижується, а частка необоротних активів, навпаки, зростає, що є досить негативним явищем для підприємства» [15, с.370]

«Аналізуючи структуру оборотних активів помітно, що їх збільшення у 2021 році відбулося через зростання частки запасів на 4% і дебіторської заборгованості на 18% порівняно з 2020 р., а зменшення у 2022 році відповідно через зменшення по цих же статтях на 3% і 1% відповідно. Також, спостерігається зменшення грошових коштів у 2021 р. на 9% і зростання у 2022 році 16% відповідно, що свідчить про стабілізацію становища на підприємстві» [23]

Таблиця 2.2

Аналіз складу майна ПАТ «Фармак» за 2020-2022 роки, тис. грн.

Номер рядка	Показники	Період			Відхилення			
		2020	2021	2022	2021 /2020		2021 /2022	
					тис.грн.	%	тис.грн	%
1	Всього майна (валюта балансу)	360401	548949	883248	188548	152	334299	161
	Основні засоби і необоротні активи	112212	323774	624548	211561	289	300774	193
	% у майна	31	59	71	28	190	12	120
2	Оборотні активи	248139	224947	257954	-23192	91	33007	115
	% у майна	69	41	29	-28	59	-12	71
2..1	Запаси	13306	22523	14885	9216,7	169	-7638	66
	% до оборотного капіталу	5	9	6	4	180	-3	67
2..2	Дебіторська заборгованість	7645,3	51926	48395	44581	707	-3531	93
	% до оборотного капіталу	3	21	20	18	700	-1	95
2..3	Кошти та їх еквіваленти у національній валюті	132998	72302	49947	-60696	54	-22355	69
	у іноземній валюті	108566,2	70973	8389	-37593	65	-62594	12
		24431,7	1329	41558	-23103	5	40229	3127
	у % до оборотного капіталу	10	1	17	-9	10	16	1700
	у національній валюті	81,63	98,16	16,8	16,53	120	-81,37	17

у іноземній валюті	18,37	1,84	83,2	-16,53	10	81,37	4522
--------------------	-------	------	------	--------	----	-------	------

Джерело: складено автором

З даних табл. 2.2 можна зробити висновок, що в 2021 році підприємство мало майно вартістю 883248 тис. грн, що є збільшенням на 188548,2 тис. грн порівняно з 2020 роком. У 2022 році, порівняно з 2021 роком, вартість майна збільшилась на 334299 тис. грн. Це стало можливим завдяки збільшенню необоротних активів у 2021 році на 211561 тис. грн. і в 2022 році на 300774 тис. грн., а також їх частки до майна на 28% і 12%. Одночасно зменшення оборотних активів у 2021 році на -23191,9 тис. грн., але у 2022 році їх вартість збільшилась на 33007 тис. грн. Зменшення частки оборотних активів до майна склало - 28% і -12% відповідно.

2.2 Аналіз фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності ПАТ «Фармак»

Однією з найважливіших характеристик в діагностиці фінансового стану підприємства є аналіз його фінансової стійкості та визначення її типу.

«Фінансова стійкість підприємства – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, при якому забезпечується оптимальне співвідношення власних та позикових коштів, платоспроможність підприємства та підтримується довіра інвесторів та кредиторів» [37, с.192]

«Для аналізу фінансової стійкості підприємства використовують абсолютні та відносні показники. Щодо абсолютних показників визначення фінансової стійкості, то це оцінка величини джерел коштів, що будуть направлені на формування запасів та витрат. Вони розраховуються як різниця між величиною джерел коштів та величиною запасів та витрат» [10] Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Фармак» за 2022 рік наведено у табл. 2.3

Таблиця 2.3

Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Фармак» за 2022 рік

Номер рядка	Показник	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
1	Власний капітал	2 590 902,00	3 375 761,00
2	Необоротні активи	2 260 050,00	2 454 347,00
3	Власні обігові кошти(р.1 - р.2)	330 852,00	921 414,00
4	Довгострокові зобов'язання	295 322,00	112 636,00
5	Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів (р.3 + р.4)	626 174,00	1 034 050,00
6	Короткострокові кредити і позики	943 000,00	882 858,00
7	Загальний розмір основних джерел покриття запасів (р.5 + р.6)	1 569 174,00	1 916 908,00
8	Запаси	879 547,00	1 051 321,00
9	Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів (р.3 - р.8)	(548 695,00)	(129 907,00)
10	Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів і довгострокових кредитів і позик (р.5 - р.8)	(253 373,00)	(17 271,00)
11	Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів (р.7 - р.8)	689 627,00	865 587,00
12	Тип фінансової стійкості	Нестійкий фінансовий стан	Нестійкий фінансовий стан

Джерело: складено автором

За даними табл.2.3 визначено, що протягом 2018-2022 років тип фінансової стійкості ПАТ «Фармак» погіршився. З нормального фінансової стійкості повернулась до нестійкого фінансового стану. Розрахунки показали, що протягом 2021-2022 років ПАТ «Фармак» перебувало у нестійкому фінансовому стані. Тобто на підприємстві не проводили аналіз фінансової стійкості та не розробляли програму заходів щодо мінімізації впливу факторів, що негативно впливають на фінансову стійкість підприємства. Розрахунок основних показників ділової активності ПАТ «Фармак» наведено у таблиці (див. табл.2.4).

Таблиця 2.4

Показники ділової активності ПАТ «Фармак» за 2018 – 2022 роки

Показники	2018	2019	2020	2021	2022
2.1 Оборотність активів (обороти), Ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації	1,05	1,06	1,16	1,32	1,33
2.2 Коефіцієнт оборотності Оборотних активів (обороти)	2,91	2,69	2,59	2,79	2,73
2.3 Період одного обороту оборотних активів (днів)	123,7	133,7	138,8	128,8	131,7
2.4 Коефіцієнт оборотності запасів (обороти)	1,44	1,72	2,41	2,87	2,6
2.5 Період одного обороту запасів (днів)	250,5	208,8	149,6	125,3	138,5
2.6 Коефіцієнт оборотності Дебіторської заборгованості (обороти)	5,68	5,37	5,52	5,89	5,14
2.7 Період погашення Дебіторської заборгованості (днів)	63,64	67,03	65,26	61,17	70,01
2.8 Коефіцієнт оборотності Кредиторської заборгованості (оборотів)	4,24	4,79	4,09	4,17	4,35
2.9 Період погашення Кредиторської заборгованості (днів)	84,84	75,17	87,98	86,42	82,67
2.10 Коефіцієнтооборотності власного капіталу (оборотності)	1,55	1,59	1,85	2,17	2,04

Джерело: складено автором

Після аналізу показників ділової активності ПАТ "Фармак", можна зробити висновок, що період обертання оборотних активів на підприємстві збільшується, що є небажаною тенденцією. Коефіцієнт

оборотності запасів зменшується, що свідчить про зменшення ефективності використання коштів, вкладених у запаси. Крім того, кількість днів, протягом яких запаси перетворюються на грошові кошти, збільшується, що також є небажаною тенденцією.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості вказує, скільки разів виручка від продажу перевищує середню кількість грошей, яку клієнти повинні платити підприємству. Це значення зазвичай велике, але воно зменшується на кінець 2022 року, що свідчить про зростання суми грошових коштів, які клієнти повинні підприємству. Це негативний фактор, оскільки період часу, необхідний для того, щоб зібрати гроші від клієнтів, збільшується з 61 до 70 днів у 2021-2022 роках. Щодо кредиторської заборгованості, період її погашення скорочується, що свідчить про те, що підприємство швидше розраховується зі своїми постачальниками та кредиторами. З 2018 по 2021 роки коефіцієнт оборотності власного капіталу зростав, що є позитивним для підприємства. Проте на кінець аналізованого періоду цей показник незначно знизився і означає, що на кінець 2022 року величина чистої виручки від продажу, яка припадає на одиницю власного капіталу, складає 2,04 грн.

«Рентабельність – це відносний показник, що відображає рівень прибутковості підприємства та ефективність його фінансової та господарської діяльності. Загалом рентабельність визначається співвідношенням різних показників прибутку до понесених витрат, обсягів продажу, задіяних ресурсів та вкладеного капіталу» [12]. У фінансовому аналізі використовують різні показники рентабельності, розрахунок основних з них наведено у таблиці (див. табл. 2.5)

Таблиця 2.5

Основні показники рентабельності ПАТ «Фармак» за 2018-2022 роки

Рентабельність	Формула	Формула за	Значення
----------------	---------	------------	----------

	для розрахун к у	кодами рядків форм фінансової звітності	2018	2019	2020	2021	2022
Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування	Прибуток від звичайної діяльності / Активи	ф. №2, р. 2290 / ф. №1, р. 1300	0,2006	0,1004	0,1438	0,1945	0,2227
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	Чистий прибуток / Активи	ф. №2, р. 2350 / ф. №1, р. 1300	0,1536	0,0882	0,1177	0,1590	0,1727
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал	ф. №2, р. 2350 / ф. №1, р. 1495	0,2166	0,1385	0,1903	0,2645	0,2486
Рентабельність виробничих фондів	Чистий прибуток / Виробничі фонди	ф. №2, р. 2350 / ф. №1, р. 1011 + р. 1100	0,1644	0,1151	0,1562	0,2003	0,2081
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	Прибуток від реалізації / ЧД(В)Р	ф. №2, р. 2000 - (р. 2050 + р. 2130 + р. 2150) / ф. №2, р. 2000	1,7333	1,7116	1,7312	1,7746	1,7408
Рентабельність витрат	Прибуток від реалізації / Витрати на виготовлення і реалізацію продукції	ф. №2, р. 2000 - (р. 2050 + р. 2130 + р. 2150) / ф. №2, р. 2050 + р. 2130 + р. 2150	0,3636	0,4053	0,3675	0,2910	0,3499

Джерело: складено автором

З таблиці 2.5 видно, що рентабельність ПАТ "Фармак" змінюється неоднозначно - то зростає, то знижується. Однак, рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування, рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком та рентабельність виробничих фондів показують позитивну динаміку зміни в період з 2019 по 2022 роки. Це свідчить про ефективну діяльність підприємства. Крім того, динаміка рентабельності витрат є позитивною на кінець аналізованого періоду.

Для аналізу рентабельності виробничих фондів використовують метод ланцюгових підстановок. Вихідні дані та розрахункові показники наведені в таблиці (див. табл. 2.6).

Таблиця 2.6

**Вихідні дані для фактичного аналізу
рентабельності виробничих фондів**

Номер рядка	Показник	Період				
		2018	2019	2020	2021	2022
1	2	3	4	5	6	7
1	Прибуток від звичайної діяльності, тис.грн. (ф.№2 р.2290)	395 231,00	274 819,00	495 279,00	838 079,00	1 082 176,00
2	Чиста виручка від реалізації продукції, тис.грн. (ф.№2 р.2000)	1 947 537,00	2 503 335,00	3 578 033,00	5 112 352,00	6 084 681,00
3	Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн. (ф.№2 р.1010 - середнє значення)	993 910,00	1 032 993,50	1 087 046,50	1 378 793,00	1 733 934,00
4	Середньорічна вартість оборотних виробничих фондів (запасів), тис.грн. (ф.№2 р.1100 - середнє значення)	287 325,00	397 693,50	586 292,00	797 285,50	965 434,00
5	Середньорічна вартість виробничих фондів (р.3+р.4), тис.грн.	1 281 235,00	1 430 687,00	1 673 338,50	2 176 078,50	2 699 368,00
6	Коеф.фондомісткості продукції (р.3/р.2), коп. на 1 грн.	0,5103	0,4126	0,3038	0,2697	0,2850
7	Коеф.закріплення обігових коштів (р.4/р.2), коп. на 1 грн.	0,1475	0,1589	0,1639	0,1560	0,1587

8	Рентабельність реалізованої продукції (р.1/р.2), коп. на 1 грн.	0,2029	0,1098	0,1384	0,1639	0,1779
9	Рентабельність виробничих фондів (р.1/р.5), коп. на 1 грн.	0,3085	0,1921	0,2960	0,3851	0,4009

Джерело: [18]

За допомогою таблиці 2.6 ми можемо зробити висновок, що динаміка показників не є стійкою. З 2019 по 2021 рік коефіцієнт фондомісткості продукції зменшився, що можна вважати позитивною тенденцією. Однак, на кінець 2022 року ми спостерігаємо збільшення цього коефіцієнта з 0,27 до 0,29 копійок на 1 гривню, що є негативним фактором.

«Коефіцієнт закріплення обігових коштів на кінець аналізованого періоду незначно збільшився, проте це є негативним проявом. Це відбулось через значне збільшення середньорічної вартості оборотних виробничих фондів» [42]. У період з 2019 по 2022 роки значення показників рентабельності реалізованої продукції та рентабельності виробничих фондів збільшувались від 0,11 до 0,18 та від 0,19 до 0,4 відповідно, що є позитивною тенденцією.

2.3 Аналіз та прогнозування ймовірності банкрутства ПАТ

«Фармак»

Управління підприємством в конкурентному ринковому середовищі вимагає виявлення можливих загроз банкрутства та розробки стратегій, які б допомогли уникнути негативних наслідків. Для прогнозування банкрутства використовується система моделей, зокрема:

- модель Альтмана;
- двофакторна модель оцінки ймовірності банкрутства підприємства;
- модель Романа Ліса;

- r-модель прогнозування ризику банкрутства;
- прогнозна модель Таффлера;
- модель Спрінгейта;
- узагальнена модель, побудована на основі дискримінантної функції О. О. Терещенка;
- метод рейтингової оцінки фінансового стану підприємства;
- модель Матвійчука.

Далі розрахуємо значення Z-показника кожної з розглянутих моделей, для того, щоб визначити ймовірність настання банкрутства ПАТ «Фармак»

Для передбачення можливості банкрутства у світовій практиці застосовуються різноманітні системи моделей, включаючи двофакторну модель, яка базується на показниках поточної ліквідності та частці позичених коштів, які впливають на ймовірність банкрутства підприємства. Двофакторна модель розраховується за формулою:

$$Z = - 0,3877 - 1,0736 * K_p + 0,0579 * K_z, \quad (2.1)$$

де K_p – показник поточної ліквідності (покриття)

K_z – показника питомої ваги позикових коштів в пасивах підприємства

«За двофакторною моделлю ймовірність банкрутства будь-якого суб'єкта господарювання є дуже малою за будь-якого від'ємного значення коефіцієнта Z і великою — за $Z > 1$ » [3, с.237].

Розрахунки можна звести до таблиці (див. табл.2.7).

Таблиця 2.7

Значення показників двофакторної моделі для ПАТ «Фармак»

	2018	2019	2020	2021	2022
x1	1,1326	0,964	0,867	0,819	0,982
x2	0,2908	0,363	0,381	0,398	0,305

Z	- 1,5868	- 1,401	- 1,296	- 1,244	- 1,424
---	----------	---------	---------	---------	---------

Джерело: складено автором

З розрахованих показників бачимо, що ймовірність банкрутства для ПАТ «Фармак» за двофакторною моделлю розрахунку, є дуже низькою.

Модель Альтмана розраховується за формулою:

$$Z = 1,012 \cdot x_1 + 0,014 \cdot x_2 + 0,033 \cdot x_3 + 0,006 \cdot x_4 + 0,999 \cdot x_5, \quad (2.2)$$

«де x_1 - робочий капітал / загальна вартість активів;

x_2 чистий прибуток / загальна вартість активів;

x_3 чистий дохід / загальна вартість активів;

x_4 - ринкова капіталізація компанії (ринкова вартість акцій) / сума заборгованості;

x_5 – обсяг продажу / загальна вартість активів» [33, с.212].

«Результати чисельних розрахунків по моделі Альтмана показали, що узагальнюючий показник Z може приймати значення в межах [-14, +22]. При цьому підприємства, для яких $Z > 2,99$ потрапляють в число фінансово стійких, підприємства, для яких $Z < 1,81$, є безумовно-неспроможними, а інтервал [1,81—2,99] складає зону невизначеності» [33, с.212].

Розрахунки можна звести до таблиці (див. табл.2.8).

Таблиця 2.8

Значення показників моделі Альтмана для ПАТ «Фармак»

	2018	2019	2020	2021	2022
x1	0,0692	0,0575	0,0860	0,0768	0,1896
x2	0,1536	0,0882	0,1177	0,1590	0,1727
x3	0,2179	0,2056	0,2349	0,2245	0,2449
x4	2,4387	1,7536	1,6217	1,5075	2,2748
x5	0,9886	0,9147	1,0388	1,1863	1,2521
Z	3,4590	2,8287	3,0445	3,1345	3,8818

Джерело: складено автором

Отже, з даних табл.2.8 можемо зробити висновок, що підприємство має дуже низький ризик стати банкрутом, протягом аналізованого періоду.

Модель Романа Ліса розраховується за такою формулою:

$$Z = 0,063 * x_1 + 0,092 * x_2 + 0,057 * x_3 + 0,001 * x_4, \quad (2.3)$$

«де x_1 — оборотний капітал / сума активів;

x_2 -операційний прибуток/сума активів;

x_3 - нерозподілений прибуток / сума активів;

x_4 - власний капітал / позиковий капітал» [34, с.330].

«Граничне значення для цієї моделі дорівнює 0,037. При $Z < 0,037$ — ймовірність банкрутства висока, а при $Z > 0,037$ — ймовірність банкрутства мала» [34, с.330]. Розрахунки зводимо до таблиці (див. табл.2.9).

Таблиця 2.9

Значення показників моделі Романа Ліса

	2018	2019	2020	2021	2022
x_1	0,0692	0,0575	0,0860	0,0768	0,1896
x_2	0,2179	0,2056	0,2349	0,2245	0,2449
x_3	0,6747	0,6153	0,6011	0,5870	0,6775
x_4	2,4387	1,7536	1,6217	1,5075	2,2748
Z	0,0653	0,0594	0,0629	0,0605	0,0754

Джерело: складено автором

З табл.2.9 можна побачити, що в найближчий час банкрутство підприємству не загрожує.

«Модель Таффлера була розроблена британським вченим Таффлером у 1977 році» [34, с.330] . Ця прогнозна модель має чотири фактори, і на першій стадії обчислюється 80 відношень за даними

збанкрутілих і платоспроможних компаній з використанням комп'ютерної техніки. Потім, за допомогою статистичного методу, відомого як аналіз багатомірного дискримінанта, можна побудувати модель платоспроможності, визначаючи коефіцієнти та частки співвідношення, які найкраще розділяють дві групи компаній.

Прогнозна модель Таффлера розраховується за формулою:

$$Z = 0,53*x_1 + 0,13*x_2 + 0,18*x_3 + 0,16*x_4, \quad (2.4)$$

де x_1 – операційний прибуток /короткострокові зобов'язання;

x_2 – оборотні активи / загальна вартість зобов'язань;

x_3 – короткострокові зобов'язання / сума активів;

x_4 - виручка / сума активів.

«Якщо величина Z -рахунку більше 0,3, це свідчить, що у фірми непогані довгострокові перспективи, а якщо менше 0,2, то банкрутство більш ніж ймовірно» [34, с.331]. Розрахунки можна звести до таблиці (див. табл.2.10).

Таблиця 2.10

Значення показників моделі Таффлера для ПАТ «Фармак»

	2018	2019	2020	2021	2022
x_1	3,3374	2,0928	2,0467	1,9067	2,4509
x_2	1,2380	1,1576	1,2255	1,1925	1,6209
x_3	0,1663	0,2623	0,2994	0,3303	0,2822
x_4	0,9886	0,9147	1,0388	1,1863	1,2521
Z	2,1179	1,4533	1,4641	1,4148	1,7608

Джерело: складено автором

Розраховані у табл.2.10 показники свідчать про непогані довгострокові перспективи підприємства та низьку ймовірність банкрутства у майбутньому.

«Модель Спрінгейта була побудована у 1978 році за допомогою покрокового дискримінантного аналізу методом, який розробив Едуард І. Альтман. У процесі створення моделі з 19 фінансових коефіцієнтів в остаточному варіанті залишилося тільки 4» [34, с.331]..

Модель Спрінгейта розраховується за наступною формулою:

$$Z = 1,03 * x_1 + 3,07 * x_2 + 0,66 * x_3 + 0,4 * x_4, \quad (2.5)$$

де x_1 - робочий капітал / загальна вартість активів; x_2 - прибуток до сплати податків та процентів / загальна вартість активів; x_3 - прибуток до сплати податків / короткострокова заборгованість; x_4 - обсяг продажу / загальна вартість активів.

«Вважається, що точність прогнозування банкрутства за цією моделлю становить 92%, однак згодом цей показник меншає. Якщо $Z < 0,862$, то підприємство вважається потенційним банкрутом» [33, с.213].

Розрахунки можна звести до таблиці (див. табл.2.11):

Таблиця 2.11

Значення показників моделі Спрінгейта для ПАТ «Фармак»

	2018	2019	2020	2021	2022
x_1	0,0692	0,0575	0,0860	0,0768	0,1896
x_2	0,2179	0,2056	0,2349	0,2245	0,2449
x_3	1,3103	0,7839	0,7846	0,6797	0,8679
x_4	0,9886	0,9147	1,0388	1,1863	1,2521
Z	2,0004	1,5737	1,7430	1,6914	2,0207

Джерело: складено автором

За цією моделлю підприємству також не загрожує банкрутство у найближчий час.

Узагальнена модель, побудована на основі дискримінантної функції розраховується за формулою:

$$Z = 1,5*x_1 + 0,08*x_2 + 10*x_3 + 5*x_4 + 0,3*x_5 + 0,1*x_6, \quad (2.6)$$

«де x_1 - cash- flow / зобов'язання; x_2 - валюта балансу; x_3 - прибуток / валюта балансу;

x_4 - прибуток / виручка від реалізації;

x_5 - виробничі запаси / виручка від реалізації;

x_6 - оборотність основного капіталу.

Отримані значення Z -показника можна інтерпретувати так:

$Z > 2$ - підприємство вважається фінансово стійким, і йому не загрожує банкрутство» [33, с.213];

« $1 < Z < 2$ - фінансова рівновага (фінансова стійкість) підприємства порушена, але при умові переходу до антикризового управління банкрутство йому не загрожує;

$0 < Z < 1$ - підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних дій;

$Z < 0$ - підприємство напів банкрут» [33, с.213].

Розрахунки можна звести до таблиці (див. табл.2.12):

Таблиця 2.12

Значення показників моделі Терещенко для ПАТ «Фармак»

	2018	2019	2020	2021	2022
x_1	0,0380	0,0974	0,1389	0,0256	0,0364
x_2	3,4387	2,7536	2,6217	2,5075	3,2748
x_3	0,1536	0,0882	0,1177	0,1590	0,1727

x4	0,1554	0,0964	0,1133	0,1340	0,1379
x5	0,1735	0,1828	0,1998	0,1720	0,1728
x6	1,3940	1,4363	1,6794	1,9732	1,8025
Z	2,8371	1,9292	2,3896	2,7482	2,9647

Джерело: складено автором

За даними табл.2.12 бачимо, що підприємство є фінансово стійким і йому не загрожує банкрутство.

«Модель Матвійчука А.В. була розроблена саме для українських підприємств із урахуванням специфіки економіки перехідного періоду та функціонування економічних суб'єктів у таких умовах, а тому найбільш адекватно характеризує існуючий фінансово-економічний стан підприємства» [33, с.213]..

Модель Матвійчука розраховується за формулою:

$$Z=0,033*x_1+0,268*x_2+0,045*x_3-0,018*x_4-0,004*x_5-0,015*x_6+0,702*x_7, \quad (2.7)$$

«де x_1 - коефіцієнт мобільності активів; x_2 – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; x_3 – коефіцієнт оборотності власного капіталу; x_4 – коефіцієнт окупності активів; x_5 – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами; x_6 – коефіцієнт концентрації залученого капіталу; x_7 – коефіцієнт покриття боргів власним капіталом» [33, с.213].

«Якщо Z більше від 1,104, то це свідчить про задовільний фінансовий стан підприємства та низьку ймовірність його банкрутства. І чим вище значення Z , тим стійкішим є становище компанії. Якщо ж значення Z виявилось меншим від 1,104, то виникає загроза фінансової кризи. підприємства збільшується» [18, с.28]. Розрахунки можна звести до таблиці (див. табл.2.13):

Таблиця 2.13

Значення показників моделі Матвійчука

	2018	2019	2020	2021	2022
x1	0,5626	0,7256	0,8777	0,9068	0,9800
x2	10,0056	8,6264	7,6796	6,8508	6,4178
x3	1,5532	1,5945	1,8475	2,1656	2,0396
x4	1,0503	1,0637	1,1577	1,3187	1,3272
x5	0,5382	0,3761	0,3596	0,3055	0,4299
x6	0,2908	0,3632	0,3814	0,3988	0,3054
x7	0,4101	0,5703	0,6167	0,6633	0,4396
Z	3,0324	2,7818	2,5751	2,3981	2,1225

Джерело: складено автором

Оскільки значення Z - показника значно перевищують 1,104, то це свідчить про досить задовільний фінансовий стан та низьку ймовірність банкрутства.

«Модель R запропонована вченими державної економічної академії м. Іркутськ і представлена чотирьох факторною моделлю прогнозу ризику банкрутства. R-модель прогнозування ризику банкрутства розраховується за такою формулою: $R=8,38 \cdot K_1 + K_2 + 0.054 \cdot K_3 + 0,63 \cdot K_4$, (2.8)» [30, с.549] :

де K_1 - оборотний капітал/актив;

K_2 –чистий прибуток/власний капітал;

K_3 - виручка від реалізації/активи;

K_4 - чистий прибуток/інтегральні витрати.

«Імовірність банкрутства підприємства у відповідності зі значенням моделі R визначається таким чином (див. табл.2.14)» [30, с.550] :

Таблиця 2.14

Загальна оцінка ймовірності банкрутства підприємства

Значення R (коефіцієнту ймовірності банкрутства)	Ймовірність банкрутства, %

Менше 0	Максимальна (90-100)
0-0,18	Висока (60-80)
0,18-0,32	Середня (35-50)
0,32-0,42	Низька (15-20)
Більше 0,42	Мінімальна (до 10)

Джерело: складено автором

Розрахунок показників R-моделі визначення ймовірності банкрутства наведено у таблиці (див. табл.2.15).

Таблиця 2.15

Значення показників R-моделі

	2018	2019	2020	2021	2022
K1	0,0692	0,0575	0,0860	0,0768	0,1896
K2	0,2166	0,1385	0,1903	0,2645	0,2486
K3	0,9886	0,9147	1,0388	1,1863	1,2521
K4	0,1536	0,0882	0,1177	0,1590	0,1727
Z	0,9469	0,7254	1,0413	1,0721	2,0138

Джерело: складено автором

Дані, які наведені у таблиці 2.15, показують, що ПАТ «Фармак» має дуже низький ризик банкрутства (менше 10%) та довгострокові перспективи розвитку. Загалом, можна зробити висновок, що фінансове становище підприємства стабільне, і немає небезпеки банкрутства. Ці дані можна узагальнити у таблиці 2.16.

Таблиця 2.16

Результати розрахунків показників банкрутства підприємства за різними методичними підходами

Методичний підхід	Рекомендоване значення	2018	2019	2020	2021	2022
Модель Альтмана	$Z > 2,99$	3,4590	2,8287	3,0445	3,1345	3,881

						8
Модель Спрінгейта	$Z > 0,862$	2,0004	1,5737	1,7430	1,6914	2,020 7
Продовження таблиці 2.16						
Модель Терещенко	$Z > 2$	2,8371	1,9292	2,3896	2,7482	2,964 7
Модель Таффлера	$Z > 0,3$	2,1179	1,4533	1,4641	1,4148	1,760 8
Двофакторна модель	Z від'ємне	-1,5868	-1,4016	1,2967	-1,2441	- 1,4246
Модель Романа Ліса	$Z > 0,037$	0,0653	0,0594	0,0629	0,0605	0,075 4
Модель Матвійчука	$Z > 1,104$	3,0324	2,7818	2,5751	2,3981	2,122 5
R-модель	$Z > 0,42$	0,9469	0,7254	1,0413	1,0721	2,013 8

Джерело: складено автором

За даними таблиці 2.16, видно, що ПАТ "Фармак" несе мінімальний ризик банкрутства в найближчий час за всіма розглянутими моделями оцінки ймовірності банкрутства. Отже, використання закордонних дискримінаційних моделей для прогнозування банкрутства вітчизняних підприємств не є коректним.

Отже, після дослідження діяльності ПАТ "Фармак" можна зробити такі висновки: підприємство не можна вважати фінансово стабільним, але й не існує загрози його банкрутства. У період з 2019 по 2022 роки ПАТ "Фармак" перебувало в нестійкому фінансовому стані, що вказує на те, що його фінансова стійкість була поганою. Аналіз показав, що підприємство має достатню кількість обігових коштів та не має сильної залежності від залучення позикового капіталу, але збільшення запасів призвело до уповільнення оборотності обігових коштів. Це може стати

причиною зниження платоспроможності у майбутньому та потреби залучення дорогих кредитів. Важливо зазначити, що підприємство має невелику кількість готівки в розпорядженні, тому у разі необхідності не зможе негайно розрахуватися за своїми зобов'язаннями за рахунок власного капіталу.

Із аналізу фінансової діяльності ПАТ "Фармак" можна зробити висновок, що їх показники рентабельності покращилися, що свідчить про більш ефективну роботу підприємства. Однак, щодо показників ліквідності, підприємство зможе виконувати свої зобов'язання лише за рахунок високоліквідних активів. Щоб забезпечити повну виплату зобов'язань, необхідно залучати менш ліквідні та повільно ліквідні активи.

Із дослідження показників виявилось, що ПАТ "Фармак" намагається скоротити терміни розрахунків з кредиторами та постачальниками, але не може зменшити час взяття коштів з боржників. Це означає, що підприємство заборговане більш, ніж воно отримало від своїх постачальників, що свідчить про неефективну політику комерційного кредитування

Також було проаналізовано структуру капіталу підприємства та розраховано ефект фінансового важеля. Виявлено, що ПАТ "Фармак" дотримується співвідношення між власним та позиковим капіталом близько 70% на 30%, що забезпечує максимальну рентабельність власного капіталу та мінімізує фінансові ризики.

Отже, ПАТ "Фармак" проводить аналіз свого фінансового стану, але прийняті заходи поки не дають необхідних результатів для забезпечення стійкості та стабільності в короткі терміни.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА ПІДПРИЄМСТВА

«Фінансово-господарська діяльність визначає конкурентоспроможність підприємства та його потенціал, є головним двигуном при формуванні достатнього рівня прибутку, саме тому важливо вміти вчасно виявляти проблеми, що виникають у фінансовому стані, щоб уміти вчасно їх уникнути» [9, с.61-62]..

Щоб успішно конкурувати на ринку, суб'єкт господарювання повинен мати конкурентні переваги, а комплексний аналіз фінансового стану допомагає визначити його економічний потенціал. Такий аналіз включає не лише стандартні методи діагностики, але й повний аналіз фінансового стану. Найбільш ефективним способом поліпшення фінансово-господарського стану є мобілізація внутрішніх резервів підприємства, які можуть бути явними або прихованими.

«Постійний пошук резервів, які можуть бути використані для поліпшення фінансового стану підприємства, може проводитися шляхом ґрунтового аналізу всіх складових його діяльності» [9, с.61-62].

Щоб оцінити ефективність діяльності підприємства необхідно проаналізувати динаміку грошового потоку. У ході аналізу фінансового стану ПАТ «Фармак» було розраховано величину грошового потоку протягом 2017-2022 років. Його динаміка була досить нестабільною. Проте починаючи з 2019 року тенденція зміни була позитивною (див. рис. 3.1).

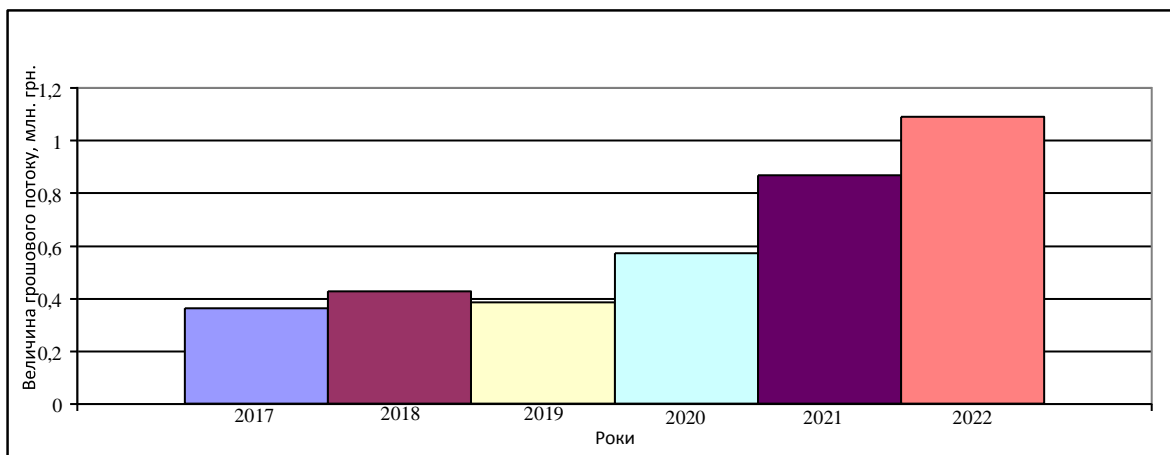

Рис. 3.1 Зміна величини грошового потоку ПАТ «Фармак»

У період з 2019 по 2022 роки чистий грошовий потік компанії ПАТ «Фармак» зростає на значну кількість (на 48%, 52% та 25% відповідно). Це свідчить про те, що компанія систематично аналізує свої фінансові результати та вживає ефективних заходів для запобігання негативним тенденціям. Одним з найефективніших заходів для поліпшення фінансового стану є збільшення обсягу продажів. Це залежить від ціни на продукцію та обсягу продукції, яка була реалізована. Щоб значно збільшити обсяг продажів, необхідно використовувати додаткові механізми для залучення нових клієнтів та збереження інтересу наявної клієнтської бази., а саме:

- зростання обсягу виробництва продукції;
- зменшення залишків готової продукції на складських приміщеннях;
- надання знижок покупцям;
- помірне зменшення цін;
- оптимізація збутової політики;
- активне застосування рекламної політики.

Щоб впроваджені заходи були ефективними, вони повинні враховувати специфіку конкретного підприємства та його маркетингову

стратегію. Додаткові грошові ресурси можна залучати через пошук зовнішніх інвесторів, щоб збільшити виробничі потужності шляхом модернізації матеріально-технічної бази.

Основним методом зменшення розміру вихідних грошових потоків є зниження витрат на собівартість продукції. Цього результату можна досягти різними шляхами, а саме:

1. придбання нового або повна модернізація уже існуючого обладнання;
2. зменшення невиробничих витрат;
3. раціональне використання ресурсів, у тому числі відходів;
4. збільшення продуктивності праці шляхом заохочення персоналу преміями та відпустками за найкраще виконану роботу;
5. зменшення витрат на збут продукції (пакування, транспортування, рекламу).

Також одним із важливих шляхів удосконалення фінансового стану є мобілізація внутрішніх резервів. Це:

- 1) проведення реструктуризації активів підприємства;
- 2) сукупність заходів, пов'язаних зі зміною структури та складу активів балансу;
- 3) «перетворення в грошову форму наявних матеріальних та фінансових активів підприємства» [17, с.26-29].

На підприємстві існують різні резерви, які можуть бути очевидними або схованими. Очевидні резерви можуть бути виявлені шляхом визначення причин втрат окремих видів ресурсів або перевищення норм їх витрачання. Це дозволяє здійснити ліквідацію цих втрат і зекономити ресурси.

Особливу увагу необхідно звернути увагу на приховані резерви.

«Шляхами удосконалення фінансового стану підприємства через виявлення прихованих резервів є: здача в оренду основних фондів, які не повною мірою використовуються у робочому процесі; використання зворотного лізингу» [32].

Рентабельність є основним показником ефективності виробництва, оскільки вона відображає, наскільки прибутковим є підприємство відносно затрат. Цей показник розраховується шляхом порівняння отриманого прибутку зі здійсненими витратами та представляється у відносних величинах. «Динаміка показників рентабельності активів, власного капіталу та виробничих фондів ПАТ «Фармак» є досить нестабільною (див. рис. 3.2). Протягом 2018-2022 років показники рентабельності активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування, активів за чистим прибутком та виробничих фондів зростають, що свідчить про ефективну діяльність підприємства. Рентабельність власного капіталу на кінець звітного періоду знизилась. Такий результат ми отримали і при розрахунку рівня фінансового важеля» [32].

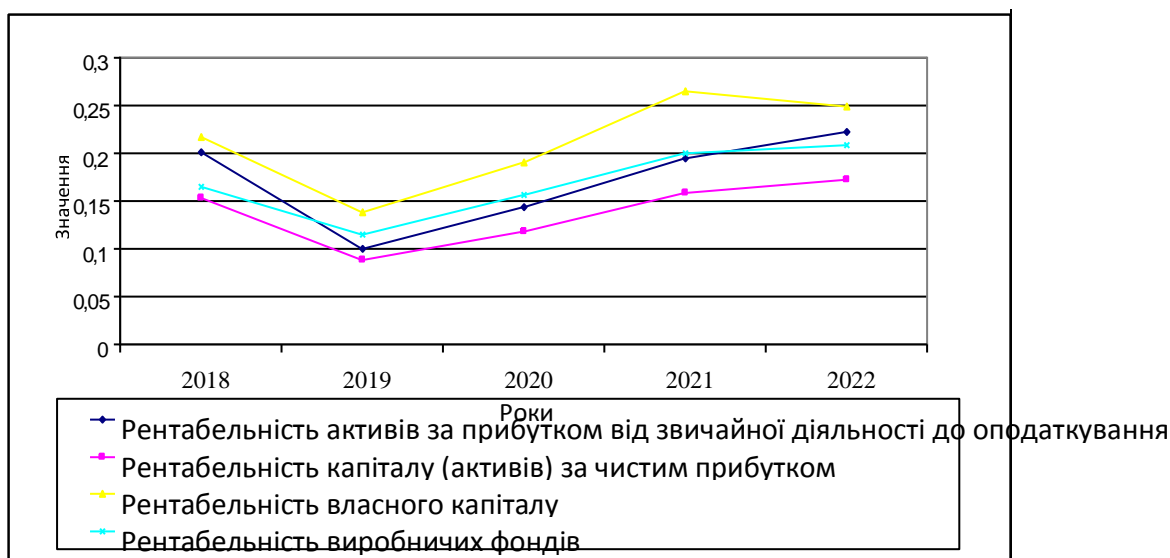

Рис. 3.2 Динаміка показників рентабельності ПАТ «Фармак»

Для того, щоб утримувати лідируючу позицію та залишатися конкурентоспроможною компанією на ринку ПАТ «Фармак» повинен направити свою діяльність за наступними напрямками:

1. Не припинати вдосконалювати якість продукції, що виготовляється на підприємстві;
2. Знаходити способи для досягнення мінімальної вартості виробленого товару;
3. Розширювати географію експорту власної продукції;
4. Оптимізувати процес швидкого збуту продукції та розумно керувати асортиментом виготовленої продукції.

ВИСНОВКИ

Проведене в дипломній роботі дослідження дало можливість сформулювати наступні висновки:

Антикризове управління є широко поширеним видом менеджменту, що об'єднує в собі вивчення кризових явищ, розробку термінових заходів з подолання банкрутства та стратегії ризик-менеджменту. Це дозволяє підприємствам визначати та мінімізувати вплив кризових факторів на їх діяльність, формувати конкурентоспроможне становище на ринку та забезпечувати стійкість при можливих змінах у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Ефективні управлінські інструменти застосовуються для подолання тимчасових фінансових проблем, формування та впровадження стратегій розвитку, відповідно до змін у зовнішньому середовищі.

Банкрутство - це судове рішення про початок конкурсного провадження стосовно боржника, який перебуває в стані неспроможності виконати свої фінансові зобов'язання перед кредиторами, включаючи обов'язкові платежі, і повністю відновити свою платоспроможність. Ознаки банкрутства включають недостатній фінансовий стан, неспроможність погасити борги, виконати зобов'язання, скрутне фінансове становище, наслідок кризових економічних умов, нездатність фінансувати основну діяльність та нездатність відновити діяльність.

Діагностика антикризового управління є важливою, оскільки її результати дозволяють оцінити ступінь кризи підприємства та визначити можливість запобігання банкрутства. Крім того, її результати допомагають обґрунтувати необхідні заходи для уникнення ліквідації шляхом проведення реструктуризації або санації підприємства. Механізм антикризового управління складається з цілеспрямованого

впливу на економічну діяльність за допомогою взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих елементів, яка дозволяє передбачити, попередити, подолати та знизити ймовірності виникнення кризи під впливом зовнішнього та внутрішнього середовища.

При аналізуванні структури оборотних активів компанії помітно, що збільшення їх обсягу у 2021 році було обумовлене зростанням запасів на 4% та збільшенням дебіторської заборгованості на 18% у порівнянні з попереднім роком. У 2022 році спостерігалось зменшення обсягу оборотних активів компанії на 3% та 1% відповідно, через зменшення запасів

У кваліфікаційній роботі наводиться приклад великої фармацевтичної компанії ПАТ «Фармак», яка виготовляє різні лікувальні препарати на території України. Основні види діяльності компанії включають виробництво фармацевтичних препаратів і матеріалів, оптову та роздрібну торгівлю фармацевтичними товарами.

Підприємство ПАТ «Фармак» виявилось у нестійкому фінансовому стані протягом 2018-2022 років. Оборотні активи збільшилися, але це є негативною тенденцією. Рентабельність підприємства змінюється неоднозначно - іноді зростає, іноді знижується. Проте, показники рентабельності за прибутком від звичайної діяльності, рентабельність капіталу та виробничих фондів показують позитивну динаміку зміни, що свідчить про ефективну діяльність підприємства.

На ПАТ "Фармак" застосовано різноманітні моделі прогнозування банкрутства, такі як модель Альтмана, двофакторна модель, модель Романа Ліса, r-модель, прогнозна модель Таффлера, модель Спрінгейта, узагальнена модель на основі дискримінантної функції О.О. Терещенка, метод рейтингової оцінки фінансового стану та модель Матвійчука. За результатами застосування цих моделей, ПАТ "Фармак" має дуже

низький ризик стати банкрутом у майбутньому. Проте, слід зазначити, що закордонні дискримінаційні моделі прогнозування банкрутства не є відповідними для використання в українській практиці.

Існує кілька шляхів, які можуть допомогти підприємству підвищити свою ефективність, зокрема: використання ефективних методів управління фінансовою діяльністю, підвищення ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності, оптимізація витрат та підвищення конкурентоспроможності продукції.

Один з головних способів покращення фінансового стану підприємства полягає у збільшенні виручки від продажу продукції, що залежить від ціни та обсягу реалізованої продукції. Багато українських підприємств стикаються з кризовою ситуацією, тому необхідно використовувати комплексний підхід до управління та запроваджувати механізм антикризового управління. Дослідження мають на меті удосконалення цього механізму та його впровадження в діяльність підприємств різних масштабів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Боронос, В.Г. Управління фінансовою санацією підприємств: навч. посіб. / В.Г. Боронос, І.Й. Плікус, І.М. Кобушко. Суми: СумДУ, 2010. 437 с.
2. Вартанов А. С. Економічна діагностика діяльності підприємства: організація та методологія. К.: Фінанси та статистика, 2001. 80 с.
3. Гега П.Т. Деякі особливості банкрутства в Україні та недоліки правового регулювання. – URL: <http://bankrotam.net/ua/prints/article1/>
4. Головач К. С. Формування механізму антикризового управління у сільськогосподарських підприємствах : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.04. Житомир, 2017. 180 с
5. Карпенко Г.В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства / Г.В. Карпенко / *Економіка держави*. 2010. № 1. С. 61–62.
6. Ковалева В. В. Фінанси: Навч. посіб. URL: https://stud.com.ua/11851/finansi/finansoviy_analiz_finansova_strategiya_pidpriyemstva
7. Ковальов А. П. Як уникнути банкрутства? А. П. Ковальов. - К.: Фінстатінформ, 2006. - 96 с.
8. Копчак Ю.С. Проблеми діагностики фінансового стану і стійкості функціонування підприємства / *Вісник СумДУ*. 2004. № 9 (68). С. 23–34. 162
9. Крупка, М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України/ Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001. 608 с.

10. Кузнецова Г.В. Формування системи антикризового управління на вітчизняних підприємствах. *Вісник економіки транспорту і промисловості* № 62, 2018 С. 312-319
11. Кузьмінський, А. В. Сопко, В. Завгородній. «Організація бухгалтерського обліку, контролю і аналізу», Київ, 1993 р., «Вища школа». 452 с.
12. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико методологічні засади та практичний інструментарій : монографія . К. : Наукова думка, 2000. 390 с.
13. Марцин В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість – основні складові оцінки фінансового стану підприємства *Економіка, фінанси, право*. К., 2009. №7. С.26-29.
14. Матвійчук А.В. Діагностика банкрутства підприємств . *Економіка України*. 2010. № 4. С. 20-28
15. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України № 10 від 17.01.2001 р. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
16. Мошенський С.З., Олійник О.В. Економічний аналіз: Підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. / За ред. д. е. н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця. - 2-ге вид., доп. і перероб. - Житомир: ПП "Рута", 2007. - 704 с.
17. Онисько С., Агре О. Інститут банкрутства: економічна сутність та оцінка функціонування. *Аграрна економіка*. 2014. Т. 7. № 3–4. С. 11–15.
18. ПАТ «Фармак» URL: <https://farmak.ua>

- 19.Плаксюк О.Ф. Діагностика банкрутства як засіб управління фінансовим станом підприємства *Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво* . 2016 . №4 с.157164.
- 20.Погребняк А. Ю. Механізм антикризового управління на підприємствах машинобудування : дис. ... канд. економ. наук. : 08.00.04. Київ, 2016. 234 с.
- 21.Поддєрьогін А.М Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. Поддєрьогін А.М. - 5-те вид., перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2006. 546 с.
- 22.Руденко Є.М. Сучасні тенденції банкрутства в Україні та заходи запобігання неплатоспроможності вітчизняних підприємств / Є.М. Руденко. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. – 2014. № 5. С. 21–25.
- 23.Рукінов М.В. Причини та види банкрутства. *Проблеми сучасної економіки*. 2008. № 1 (25).
- 24.Сак Т., Ющишина Л. Механізм антикризового управління в умовах забезпечення економічної безпеки підприємства. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 2. С. 66–74.
- 25.Слав`юк, Р. А. Фінанси підприємств: підручник / Р. А. Слав`юк ; Національний банк України, Університет банківської справи. - К. : УБС НБУ : Знання, 2010. - 550 с.
- 26.Слепов В.А., Бурлачков В.К., Ордов К.В. Про теорію економічних механізмів. *Фінанси та кредит*. 2011. № 24 (456). З. 2-8.
- 27.Таранюк К.М. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства
URL:
http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2010/Economics/73896.doc.htm.

28. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч посібник К:КНЕУ, 2004. 412 с
29. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Т98 Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Полтава : ПДАА, 2016. 430 с.
30. Тянь Р.Б., Холод Б.І., Ткаченко В.А. Управління проектами. Підручник. Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003. 224 с.
31. Федоренко В. Г. Менеджмент: підручник / Федоренко В. Г. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: Алерта, 2015. – 492 с.
32. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: Навч. посіб. - 2-ге вид., переробл. і допов. К.: МАУП, 2004. 328 с.: іл. - Бібліогр.: с.318-321.
33. Чорна Ю.В. Світові тенденції застосування політики "нового старту" до неплатоспроможних приватних осіб. *Часопис Київського університету права.* 2014. № 2. С. 218-223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2014_2_51
34. Шило В., Ільїна С., Барабанова В., Криштопа І. Фінанси підприємств за модульною системою навчання. URL: http://pidruchniki.com/20000117/finansy/finansy_pidpriyemstv
35. Юрченко М.Є., Марченко Н.А. Модель оцінки ймовірності банкрутства підприємств у сучасних реаліях. *Ефективна економіка.* 2015. № 9. С. 148-152. Електронний ресурс. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4283>

Додаток А
Фінансова звітність ПАТ «Фармак»

Таблиця А.1

Консолідований баланс (Звіт про фінансовий стан) ПАТ «Фармак», тис.г.

Актив	Код рядка	На 01.01. 2018	На 01.01. 2019	На 01.01. 2020	На 01.01. 2021	На 01.01. 2022
1	2	3	4	5	6	7
I. Необоротні активи						
Нематеріальні активи:	1000	25940	33589	36556	72278	94818
первісна вартість	1001	43798	63966	75832	117729	163483
накопичена амортизація	1002	17858	30377	39276	45451	68665
Незавершені капітальні інвестиції	1005	191196	451659	619653	346133	372439
Основні засоби:	1010	1027527	1038460	1135633	1621953	1845915
первісна вартість	1011	1503188	1639103	1880955	2542038	2981773
знос	1012	475661	600643	745322	920085	1135858
Інвестиційна нерухомість:	1015	2885	1148	1015	935	1525
первісна вартість	1016	5950	2038	2037	2747	3344
знос	1017	3065	890	1022	1812	1819
Довгострокові біологічні активи:	1020	0	0	0	0	0
первісна вартість	1021	0	0	0	0	0
накопичена амортизація	1022	0	0	0	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:						
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	2240	3275	3195	2304	4622
інші фінансові інвестиції	1035	0	0	0	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	2452	3051	2000	192	65660
Відстрочені податкові активи	1045	8494	54299	36252	30165	23060

Гудвіл	1050	0	0	0	0	0
Продовження таблиці А.1						
Гудвіл при консолідації	1055	0	0	0	186090	46308
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0	0	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0	0	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0	0	0	0
Усього за розділом I	1095	1260734	1585481	1834304	2260050	2454347
II. Оборотні активи						
Запаси	1100	337827	457560	715024	879547	1051321
Виробничі запаси	1101	162292	241876	348803	439401	493120
Незавершене виробництво	1102	28820	33108	41694	78849	85175
Готова продукція	1103	146098	182101	323114	278450	398524
Товари	1104	617	475	1413	82847	74502
Поточні біологічні активи	1110	0	0	0	0	0
Депозити перестраховання	1115	0	0	0	0	0
Векселі одержані	1120	0	0	0	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	300765	471899	581240	942777	1132017
Дебіторська заборгованість за розрахунками:						
за виданими авансами	1130	35173	24391	30949	38680	55333
з бюджетом	1135	9810	86741	89877	44219	57176
у тому числі з податку на прибуток	1136	224	10839	20175	1508	3139
з нарахованих доходів	1140	0	0	0	0	0
із внутрішніх розрахунків	1145	0	0	0	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	3434	12090	9577	96234	28095

Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0	0	0	20472
Гроші та їх еквіваленти	1165	21784	96835	182549	44020	53947
Готівка	1166	14	8	1	0	1
Продовження таблиці А.1						
Рахунки в банках	1167	21770	96827	182548	44020	53946
Витрати майбутніх періодів	1170	0	0	0	2779	6339
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0	0	0	0
у тому числі в:						
резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0	0	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0	0	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0	0	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0	0	0	0
Інші оборотні активи	1190	471	955	821	1241	674
Усього за розділом II	1195	709264	1150471	1610037	2049497	2405374
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	804	0	0	0
Баланс	1300	1969998	2736756	3444341	4309547	4859721
Пасив						
	2	3	4	5	6	7
I. Власний капітал						
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	36366	36366	36366	36366	36366
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0	0	0	0	0
Капітал у дооцінках	1405	0	0	0	0	0
Додатковий капітал	1410	21752	22868	23967	28344	50202
Емісійний дохід	1411	0	0	0	0	0
Накопичені курсові різниці	1412	468	1584	2683	7060	28918

Резервний капітал	1415	0	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1329161	1684033	2070560	2529544	3292456
Неоплачений капітал	1425	0	0	0	0	0
Продовження таблиці А.1						
Вилучений капітал	1430	-6503	0	0	-3171	-3298
Інші резерви	1435	0	0	0	0	0
Неконтрольована частка	1490	16329	-388	-358	-181	35
Усього за розділом І	1495	1397105	1742879	2130535	2590902	3375761

II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення

Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	0	0	0	0
Пенсійні зобов'язання	1505	3614	15890	20331	28566	91777
Довгострокові кредити банків	1510	233899	252414	261278	248270	2264
Інші довгострокові зобов'язання	1515	7004	7329	970	18486	18595
Довгострокові забезпечення	1520	0	0	0	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0	0	0	0	0
Цільове фінансування	1525	830	421	115	0	0
Благодійна допомога	1526	0	0	0	0	0
Страхові резерви, у тому числі:	1530	0	0	0	0	0
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітнього періоду)	1531	0	0	0	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітнього періоду)	1532	0	0	0	0	0
резерв незароблених премій; (на початок звітнього періоду)	1533	0	0	0	0	0
інші страхові резерви; (на початок звітнього періоду)	1534	0	0	0	0	0
Інвестиційні контракти;	1535	0	0	0	0	0
Призовий фонд	1540	0	0	0	0	0

Резерв на виплату джекпоту	1545	0	0	0	0	0
Усього за розділом II	1595	245347	276054	282694	295322	112636

III. Поточні зобов'язання і забезпечення

Продовження таблиці А.1						
Короткострокові кредити банків	1600	108837	272841	443359	424032	354356
Векселі видані	1605	0	0	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість:						
за довгостроковими зобов'язаннями	1610	38927	94325	161815	225820	160019
за товари, роботи, послуги	1615	105936	221980	291015	518968	528502
за розрахунками з бюджетом	1620	5077	3465	5607	46139	80487
за у тому числі з податку на прибуток	1621	1714	0	0	34195	67128
за розрахунками зі страхування	1625	4107	4439	805	4002	5382
за розрахунками з оплати праці	1630	34189	67947	80428	157884	168998
за одержаними авансами	1635	893	11946	136	1824	4550
за розрахунками з учасниками	1640	108	371	11442	518	736
із внутрішніх розрахунків	1645	0	0	0	0	0
за страховою діяльністю	1650	0	0	0	0	0
Поточні забезпечення	1660	26472	32853	29746	34551	27017
Доходи майбутніх періодів	1665	420	409	306	115	1006
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0	0	0	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	2580	7247	6453	9470	40271
Усього за розділом III	1695	327546	717823	1031112	1423323	1371324
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0	0	0	0	0

V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0	0	0	0	0
Баланс	1900	1969998	2736756	3444341	4309547	4859721